

ФІЛОСОФСЬКА ПОЗИЦІЯ: АКАДЕМІЧНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ ЗАВДЯКИ АНГАЖОВАНОСТІ АКАДЕМІЧНОЮ ІСТИНОЮ

Академічна позиція у філософії вкотре виявляється під питанням. І це навіть добре: кожна міцна у своїй серцевині справа потребує час від часу струсів, які допомагають їй позбутися випадкових поверхневих напластувань. Без таких струсів ці напластування не лише починають прилипати здавалося би мертвою хваткою, але й починають поступово пускати свої метастази, прагнучи зруйнувати саму серцевину того міцного дерева пізнання, на якому вони паразитують. Справа в принципі марна, однак, менше з тим все ж шкідлива, а тому потребує періодичної пізнавальної санації, тобто відокремлення «полови від зерня», порожніх спекуляцій від щирої філософської позиції. Прикметно, що саме з позиції таких напластувань бачимо левову частку закликів штучно політизувати філософію, зробити її знаряддям у нефілософській боротьбі, спроби зманити філософів на чужу для них війну – політичну, економічну, релігійну і навіть на справжню гарячу чи холодну війну у прямому сенсі слова. Таким чином, гіпотезою нашої невеликої розвідки буде припущення, що захист щирої філософської позиції має бути формально захистом її академічної нейтральності.

Багато надій останнім часом покладають на трансдисциплінарність у філософському пізнанні. Дехто навіть схильний вбачати у трансдисциплінарності мало не глибинну сутність власне філософського знання – мовляв, кожна наука скута рамцями свого вузького предмету досліджень, і лише філософія має універсальний предмет, який на практиці проступає завдяки доланню міждисциплінарних кордонів, такому собі епістемологічному номадизму. Надаючи трансдисциплінарності статус нової базової філософської методології, тим самим на місце здорової і цілком природної доповнювальної щодо класичних дисциплін функції трансдисциплі-

нарності (яку, до речі, ми свого часу проаналізували і обґрунтували у спеціальній статті [2]) їй починають приписувати самодостатню місію – усе з префіксом «транс» нібито має перетворитися на основу сущого, а усе сутнісне (починаючи з самого буття) – сумнівним, ненадійним, непотрібним. На користь такої химерної в усіх сенсах позиції наводять аргументи переважно з арсеналу постмодернізму [1], на кшталт подолання будь-якого центризму, трансверсальності тощо. Але чи може така трансдисциплінарність бути чимось більшим за химеру, тобто більшим за поєднання природно несполученого? Чи може на ґрунті поєднання природно несполученого вирости щось життєдайне або хоча би здатне до самовідтворення без паразитування на природних началах та їх виснаженні? Для нас це питання риторичне. Але не для всіх. Тому продовжимо аналіз.

Звернемося до трьох маніфестів, які протягом майже 30-ти років написав свого часу П'єр Бурдьє – один з найбільш знаних і визнаних дослідників академічної науки і університетського життя, автор «*Homo academicus*» [8]. Це – короткі відкриті листи «За соціологію соціологів» (1975), «За раціоналістичний історизм» (1996), «За ангажоване знання» (2002).

У роботі «За ангажоване знання» Бурдьє задає високу планку практичної соціальної спрямованості для всякого академічного знання, на противагу традиційному протиставленню «високої науки» і обслуговуванню соціальних замовлень: «В умах більшості освічених людей, особливо тих, хто займається суспільними науками, присутня дихотомія, яка мені видається абсолютно згубною: розкол між *scholarship* і *commitment*, між тими, хто присвячує себе науковій роботі, використовуючи наукові методи і адресуючи свої праці іншим вченим, і тими, хто вступає в бій, виносячи свої знання за межі наукового співтовариства. Це протиставлення – штучне. Насправді ж потрібно бути незалежним вченим, який працює за правилами *scholarship*, для того, щоб виробляти ангажоване, легітимно ангажоване знання, і вводити це знання в бій. Таке знання народжується тільки в ході роботи, підпорядкованої правилами наукової спільноти» [3]. Ще раніше у 1975 році Бурдьє у роботі «За соціологію соціологів» визначав самоангажованість інтелектуалів як

єдино можливу академічну позицію: «якоїсь миті певна наукова група, не питаючи ні в кого на те дозволу, вирішує, що певна проблема є цікавою: з'являється семінар, створюють журнали, пишуть статті, книги, звіти. Це означає, що тема «вигідна», приносить прибуток, і не стільки у вигляді авторських прав (хоча це також може грати роль), скільки у вигляді престижу, символічної винагороди тощо» [6, с. 5].

Як бачимо, Бурдье говорить про «легітимно ангажоване» знання на відміну від просто ангажованого знання як знання, вочевидь, «нелегітимного». Бурдье далі у цій статті цікавить конкретна тема – об'єднання усіх європейських протестних соціальних рухів проти політики неолібералізму. Він ніби бачить сучасну Францію, хоча Бурдье помер ще у січні 2002 року... Однак, його аналіз можна взяти як окремий випадок, на основі якого можна зробити загальний висновок щодо місії сучасного інтелектуала: «Що ж робити такому досліднику в соціальному русі? Перш за все, він не повинен давати уроків, як це робили деякі штатні інтелектуали, які, не будучи в змозі збути свої товари на науковому ринку, де конкуренція дуже серйозна, розігрували інтелектуалів перед неінтелектуалами, стверджуючи при цьому, що інтелектуалів не існує. Дослідник не є ані пророком, ані володарем дум. Він повинен придумати для себе нову роль, що дуже важко: він повинен слухати, він повинен шукати і винаходити; він повинен намагатися допомогти тим установам, які ставлять перед собою завдання – на жаль, все більш мляво – чинити опір неоліберальній політиці; він повинен поставити перед собою мету допомагати їм, забезпечуючи їх необхідним інструментарієм. Зокрема, інструментами проти символічного впливу, який чинять «експерти», найняті великими транснаціональними корпораціями» [3]. Таким чином, нелегітимним є знання, яке зраджує науковій об'єктивності – його де легітимує невідповідність академічним цінностям. Легітимно ангажоване знання – знання ангажоване академічними, тобто внутрішніми для самого знання вимогами, а не зовнішніми запитами матеріального інтересу, боротьби за владу тощо.

У своєму попередньому маніфесті «За раціоналістичний історизм» – фактично, маніфесті проти спроб під гаслами постмодер-

нізму зруйнувати академічну науку – Бурдье виступає проти уявного, а насправді соціально деструктивного і безплідного радикалізму під галами руйнування субстанцій: «Наявна певна схильність ставити під сумнів абсолютизм розуму (чоловічого, білого, цивілізованого, буржуазного тощо), тобто культивувати здоровий релятивізм; однак, якщо така установка виявляється поверхневою, вона може легко поширитися і усталитися в певних соціальних колах (я вже говорив про *campus radicalism*) і призвести до марного, символічного повалення, злегка фальшивого, а іноді і небезпечного, нігілістичного. Звідси – спокуса піддавати радикальному сумніву науковість взагалі і, особливо, науковість соціальних наук. Такий настрій в певному сенсі саме себе руйнує, до того ж співіснує (не потрібно про це забувати) з істеблішментом соціальних наук (стійким, таким, що не піддається критиці *campus'a*) – з переможним позитивізмом, дух якого, особливо в північноамериканській соціології, залишається дуже сильним і якому критика практично не зачіпає» [5, с. 18]. Бурдье виступає не проти радикалізму постмодерністів з позицій епістемологічного ретрограда – ні, його позиція є позицією епістемологічного консерватора, який стверджує, лише на перший погляд парадоксально, а насправді цілком логічно, що необхідно бути радикальними по-справжньому і до кінця, а не поверхнево і для видимості, як це часто буває у постмодерністів: «необхідно, водночас, бути більш радикальним, ніж найрадикальніші постмодерністи при вирішенні питання про перегляд категорій мислення, передумов, вигод пов'язаних з фактом бути чоловіком, а не жінкою, сформуватися тут, а не там і т. п., і т. д. Ми завжди недостатньо радикальні. Однак це не повинно вести нас до релятивістського нігілізму, але до практичних операцій, до того, щоб робити краще і вірніше неминучі операції наукової практики» [5, с. 29]. Тут же Бурдье стверджує, що необхідно використовувати класичні для соціології «позитивістські» пізнавальні засоби, однак цілі пізнання ставити слід зовсім не позитивістськи, а навпаки – з урахуванням радикалізму про який говорять, але який не реалізують на практиці постмодерністи.

Тут Бурдье здійснює критику надмірного і невинуватого релятивізму у пізнанні і виходить на нове обґрунтування системності

пізнання – через поняття поля як самодостатнього системного утворення, яке позначає стійку практику відтворення того, що деякі дослідники називають нормативним словником, і що, на нашу думку, краще виражає те, про що пише Бурдье: «Кожне поле є порядком. При переході від одного поля до іншого відбувається якісний стрибок. Кожне поле є, кажучи мовою близькою філософам, якоїсь «формою життя», якій відповідає своя «мовна гра». Поле – це встановлена, встановлена точка зору, а люди, що входять в даний універсум, бачать все, крім цієї точки зору. Те, що вони бачать найменше і є те, що дозволяє їм бачити, – точка зору. Вона є ні чим іншим, як історичним свавіллям, чий філогенез і онтогенез необхідно аналізувати» [5, с. 22]. Такий нормативний словник, однак, ніколи не може бути універсальним, але завжди виражає релевантність, понятійну взаємну узгодженість понять всередині певної категоріальної рамки.

Нормативний словник протиставляється дескриптивному: якщо останній має позитивістський характер, то перший спрямований на унормування певного режиму комунікації. Сучасний російський дослідник Борис Мандель так визначає нормативний словник у мовознавстві: «Мета нормативного словника – дати норму вживання слова, виключивши не тільки неправильні вживання слів, пов'язані з помилковим розумінням їх значень, а й ті вживання, які не відповідають комунікативної ситуації... Іншими словами, нормативні словники рекомендують, наказують стандарт вживання слова, задають літературну норму. У цьому сенсі вони є дієвим інструментом мовної політики і мовного будівництва» [7, с. 394]. Таким чином, постмодерністи-епігони постають як дескриптивісти – на відміну як від самих творців ідеї постмодерну, так і від класичних академічних дослідників.

Бурдье добре усвідомлює умовність такого нормативного словника – його існування спирається більшою мірою на колективну настанову щодо значимих для соціальної групи цінностей, аніж на відповідність зовнішнім «об'єктивним» фактам: «...універсалізація (як твердження визнання *koínon* і *koínonein*, дорогих Платону) є універсальною стратегією легітимації. Той, хто підпорядковується правилу, повертає групу на свою сторону, відкрито

ставлячи себе на сторону групи під час і за допомогою публічного акту визнання загальноприйнятої, універсально схваленої норми поведінки» [4, с. 324]. Тут нема різниці, чи є уявлення індивіда істинним у сенсі його адекватності реальності – головне, щоби воно було когерентним щодо уявлень групи, до якої індивід прагне належати: «Презентація (ментальна), яку група виробляє про себе саму, може бути стійкою лише за умови та через безперервну роботу щодо презентації (театральної), за допомогою якої агенти продукують і репродукують, нехай навіть через вигадку і вимисел, принаймні видимість відповідності ідеальній істині групи, її ідеалу істини. Ця робота з особливою невідкладністю постає перед тими, хто, розглядаючи себе як виразників групи, офіційних осіб, мають менше, ніж будь-хто інший, право нехтувати в своїй публічній діяльності і навіть у своєму приватному житті офіційним вшануванням щодо колективного ідеалу. Групи повністю визнають тільки тих, хто публічно демонструє, що сам їх визнає» [4, с. 323]. Таким чином, нормативний словник є дуже важливим, але саме у сенсі соціального конструктивізму, а не в сенсі традиційного субстанціалістського реалізму.

Втім, на нашу думку, важливий не лише нормативний словник, але й те що супроводжує нормативний словник і його уможлиблює – не артикульовані припущення, те, що вважають самозрозумілим, певний базовий рівень осмисленості, який усіма приймається без будь-якого обговорення – те, що виражає базовий «здоровий глузд». Саме це вказує на ту реальність, яка залишається врешті-решт принципово невідвляною артикуляції і навіть осмисленню речі-в-собі. Бурдье у своїй ранній роботі «За соціологію соціологів» також згадує про щось подібне: «Найбільш прихованим є те, з чим усі згодні, причому згодні настільки, що про це навіть не говорять, не питають – це йде само собою. Саме це ризикують зовсім втратити історичні документи, тому що ніхто не думає записувати те, що само собою зрозуміле: інформатори про це не говорять або повідомляють тільки через упущення, своїм мовчанням. Займаючись соціальною історією соціальних наук, важливо цікавитися речами, про які ніхто не говорить, якщо тільки не мають на увазі зробити собі приємність роздачею докорів і похвал. Мова йде

не про те, щоб стати суддею, а про те, щоб визначити, чому ці люди не змогли зрозуміти деяких речей, поставити деякі проблеми, і про те, щоб встановити, що є соціальними умовами помилки, яка неминуча (оскільки є продуктом історичних умов і детермінацій)» [6, с. 8]. Таке враження, що, звертаючись до теми трансдисциплінарності як нібито нової нормативності, мало задумуються над тим, а чому взагалі виникає таке прагнення трансдисциплінарності, чому нібито незадовільними є строгі підходи академічної науки? Необхідна додаткова рефлексія – не інстинктивна, яка сама напрошується, а спеціальна, продиктована методологією і методикою досягнення не видимості об'єктивності, а поступового, але неухильного наближення до справжньої об'єктивності.

У термінах Бурдье, це – подолання крайнього релятивізму соціально-історичного пізнання. Такий аналіз, якщо робити його з розумом, дозволяє науці подолати крайній релятивізм: «...**соціальні науки** можуть спробувати **уникнути** історичного релятивізму, пов'язаного з тим, що вони є продуктами історичних істот, але за умови, що зможуть поставити під історизацію самих себе. Як мнемотехнічне визначення, я пропоную називати це принципом «ПОДВІЙНОЇ ІСТОРИЗАЦІЇ». Чи потрібно вам проаналізувати творчість Г. Флобера, Е. Мане або ж зрозуміти поведінку безробітного металурга – це не важливо. Про який би тип поведінки ми не говорили, небезпеки пасивної релятивізації продуктів мови, яка претендує на науковість, можуть бути обмежені і навіть усунені, якщо ми піддамо історизації, з одного боку, суб'єкта, який здійснює пізнання, а з іншого – сам пізнаваний об'єкт» [5, с. 25]. Це означає «перш за все по-новому розташувати суб'єкта, який здійснює пізнання, аналітика, в поле виробництва, всередині якого він веде свій аналіз, а також по-новому розташувати пізнаваний об'єкт в поле, де він створив свій продукт» [5, с. 26], тобто здійснити «попередню роботу по об'єктивації структур, всередині яких розміщений сам суб'єкт, який здійснює об'єктивацію» [5, с. 27]. Таким чином, подвійна історизація технічно виявляється «подвійною об'єктивацією»: «...я можу просунути в об'єктивації мого об'єкта тією мірою, якою зможу об'єктивувати мою власну позицію в просторі, відмінному від простору, де розташований мій об'єкт, а отже, – в

об'єктивації мого несвідомого ставлення до об'єкта, яке може продиктувати цілком все те, що я збираюся сказати про об'єкт» [5, с. 27]. Бурдье говорить про те, що ми можемо назвати епістемологічною пересторогою не приписувати об'єкту те, що нам хотілося би, або що нам легше за все приписати цьому об'єкту – бути посправжньому об'єктивними щодо об'єкта. Для цього треба, передусім, бути озброєними філософським підходом: «Рефлексивність – ось той засіб, який я рекомендую для подолання, хоча б часткового, соціального тиску, тобто об'єктивація суб'єкта об'єктивації. Значна частина нашого несвідомого є ні чим іншим, як історією освітніх інституцій, продуктом яких ми є. Зайнятися історією даних установ, як це зробив Е. Дюркгейм, – означає займатися історією, яку самі історики практично ігнорують» [5, с. 28]. Таким чином, Бурдье фактично закликає до інституційного аналізу підстав нашого пізнання, хоча прямо і не пише про це. Втім, ми вже звернули увагу на необхідність такого інституціоналізму у соціально-філософському та філософсько-освітньому пізнанні [5, с. 28].

Заслуга Бурдье, причому заслуга безумовна, полягає у тому, що він вважає необхідним інституційний аналіз зробити *справою інституційною*, тобто здійснювати її колективно, організовано, раціонально: «Потрібно, щоб поле соціальних наук стало заданим як колективний проект, де предметом дослідження буде воно саме, і щоб боротьба за пізнання немислимого поля соціальних наук стала складовою частиною цього поля. Всі говорять про епістемологію, а діють так, ніби вона є чимось не більше, ніж різновидом чистої рефлексії над наукою. Я виступаю за ідею, що для знання хоча би незначної частини того, що і як ми мислимо, потрібно піддати розгляду всю сукупність універсумів, в яких формується наше мислення, їх історію...» [5, с. 28].

Ще одним наслідком, здавалося би не головним для першої філософії, є те, що внаслідок проголошення трансдисциплінарності базовою методологією філософії та взагалі рамковою методологією для всіх наук, втрачаються чіткі критерії істини – все стає не просто імовірним (probable), але лише більш чи менш визначеним (certain). Якщо імовірність означає не менше 50%+1 шанс на фактичне підтвердження істинності, то певність позначає лише суб'єктивну

(інтерсуб'єктивну) переконаність, впевненість, а не універсальну фактичність або апріорну аподиктичність. Така суб'єктивна релятивність означає, між іншим, широкий простір для утвердження пост правди – причому не як попередньої версії утвердження соціальної істини як соціально релевантного знання, але як входження у сіру зону непередбачуваної, волюнтаристськи детермінованої гадки, яка легко піддається сугестії, агітації, пропаганді та іншим формам маніпулятивного впливу.

Таким чином, трансдисциплінарність доречна лише контекстуально і одномоментно – як низка розрізнених, радикально суб'єктно-залежних соціальних (у тому числі й епістемологічних) практик. Усі спроби виробити якусь універсальну трансдисциплінарність, а особливо надати їй статус епістемологічної панацеї, чи то навіть метатеорії суспільної толерантності є грубою методологічною похибкою і однозначно хибним шляхом (*wrong way*) як у теорії, так і у практиці соціальної дії та комунікації. Бурдєс дає таку жорстку відсіч подібним спробам: «Оскільки універсалізація є переважно стратегією легітимації, завжди є право підозрювати формально універсальну поведінку в тому, що вона є продуктом зусиль забезпечити собі підтримку і схвалення групи в прагненні залишити за собою символічну силу, яку представляє собою *κοινων*, здоровий глузд, – підстава всякого вибору, який постає як універсальний... І це ніде не є настільки справедливо, як в чисто політичній боротьбі за монополію легітимного символічного насильства, за право диктувати право, істину, благо і всі так звані універсальні цінності, де посилення на універсальне, на праведне, є зброєю *par excellence*» [4, с. 326].

В сучасних соціально-політичних реаліях в Україні утвердження трансдисциплінарності як базової філософської методології означає втрату епістемологічної зброї у гібридній війні. Адже гібридна війна якраз спрямована передусім на дезорієнтацію противника, на досягнення у нього стану втрати орієнтирів і критеріїв оцінювання. Тому ідеологічна складова, як і загалом сфера пізнання, і передусім її ядро епістемологія перетворюються на основне поле битви і джерело або ж зброї захисту, або зброї нападу. Воєнного противника, який не може чітко оцінити обстановку і вза-

галі достеменно не знає, що відбувається, можна здолати меншими зусиллями. Більше того, такий противник починає ослаблювати себе сам, зазнає поразки від своїх власних дій – залишається лише почекати, поки перемога сама «упаде в руки» тому, хто веде успішну гібридну війну.

Можуть зауважити: але ж філософія має бути практичною! Що ж, якраз послідовна академічність і є єдино можливим шляхом надати філософії практичність. Відхід від академізму, тобто розмитість, неповнота, а той відверта плутанина, «мерехтіння» у визначеннях, до яких неминуче і то доволі швидко призводить втрата академізму, якраз і ведуть до втрати усякої можливої практичної цінності філософії – саме у таких випадках вона неминуче перетворюється на «болтологію», втрачає авторитет, а то й призводить (уже не як філософія, а як пародія на неї) до негативних практичних наслідків.

Головний висновок простий: варто чітко відрізнити пізнавальний інтерес від усякого іншого, а серед пізнавальних інтересів відрізнити філософський, причому не намагатися підвести його під конкретно-наукове лекало. Філософія має залишатися філософією і найкращий шлях до цього – шлях академізму. Трансдисциплінарність же залишається важливим засобом вийти за межі власної науки – але лише контекстуально, тимчасово, для того, аби винести принципи цієї науки за її межі, а не відмовитись від них заради необмеженого епістемологічного релятивізму. Par excellence це стосується саме філософії.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бойченко М.* На захист академічної філософії: або Чи потрібна нам філософія «пост»? / М. Бойченко // *Філософська думка.* — 2012. — № 6. — С. 104–116.
2. *Бойченко М.И.* Трансдисциплінарність как вызов академичности науки и образования / М.И. Бойченко // *Перспективы науки и образования.* — № 4 (10). — Воронеж: ООО «Экологическая мощь», 2014. — С. 9–14.

3. Бурдьє П. За ангажированное знание / П. Бурдьє; пер. с франц. // *Неприкосновенный запас*. 2002, № 5 (25) <http://magazines.russ.ru/nz/2002/5/burd-pr.html>
4. Бурдьє П. За политику морали в политике / П. Бурдьє; пер. с франц. // Бурдьє П. Социология политики / Сост., общ. ред. и предисл. Н.А. Шматко. — М.: Socio-Logos, 1993. — С. 321–330.
5. Бурдьє П. За рационалистический историзм / П. Бурдьє; пер. с франц. // *Социо-Логос постмодернизма '97*. Альманах Российско-французского центра социологических исследований Института социологии РАН. — М.: Институт экспериментальной социологии, 1996. — С. 9–29.
6. Бурдьє П. За социологию социологов / П. Бурдьє; пер. с франц. // *Пространство и время в современной социологической теории* / Отв. ред. Ю.Л. Качанов. — М.: Изд-во «Институт социологии РАН», 2000. — С. 5–10.
7. Мандель Б.Р. Современный русский язык: углубленное изучение истории, теории, культуры речи. Книга 1: учебное пособие для старшеклассников (элективные курсы и факультативные занятия). Кн. 1. — Москва; Берлин: Директ-Медиа, 2017. — 436 с.
8. Bourdieu P. Homo academicus Le sens commun / Pierre Bourdieu. — Paris: Editions de Minuit, 1984. — 302 p.

Михайло Бойченко. Філософська позиція: академічна нейтральність завдяки ангажованості академічною істиною.

Варто чітко відрізнити пізнавальний інтерес від усякого іншого, а серед пізнавальних інтересів вирізнити філософський, причому не намагатися підвести його під конкретно-наукове лекало. Філософія має залишатися філософією і найкращий шлях до цього – шлях академізму. Трансдисциплінарність же залишається важливим засобом вийти за межі власної науки – але лише контекстуально і тимчасово, для того, аби винести принципи цієї науки за її межі, а не відмовитись від них заради необмеженого епістемологічного релятивізму. Par excellence це стосується саме філософії. Трансдисциплінарність доречно лише як низка розрізнених, радикально суб'єктно-залежних соціальних (у тому числі й епістемологічних) практик. Усі спроби виробити якусь універсальну трансдисциплінарність, а особливо надати їй статус епістемологічної панацеї, чи то навіть метатеорії суспільної толерантності є

грубою методологічною похибкою і однозначно хибним шляхом як у теорії, так і у практиці соціальної дії та комунікації. В сучасних соціально-політичних реаліях в Україні утвердження трансдисциплінарності як базової філософської методології означає втрату епістемологічної зброї у гібридній війні.

Ключові слова: академічна істина, академічна нейтральність, трансдисциплінарність, епістемологічний релятивізм.

Mykhailo Boichenko. *Philosophical position: Academic neutrality due to engagement with academic truth.*

It should be clearly distinguished cognitive interest as separate to any other, and differentiate between cognitive interests philosophical one, and not try to bring it under specific scientific mold. Philosophy must remain a philosophy and the best way to do this is the path of academicism. The transdisciplinarity is also an important means to go beyond researcher's own science – but only contextually and temporarily, in order to bring the principles of science abroad, not to abandon them for an unlimited epistemological relativism. Par excellence this applies to philosophy itself. Transdisciplinarity is relevant as a number of separate, subject-dependent radical social (including epistemological) practices. All attempts to develop some universal transdisciplinarity, especially to give it status as a universal epistemological cure, or even metatheory of social tolerance is gross methodological error and unequivocally wrong way as in the theory, so in practice of social action and communication. In the current socio-political realities in Ukraine transdisciplinarity establishing as a basic philosophical methodology means the loss of epistemological weapons in hybrid war.

Key words: academic truth, academic neutrality, transdisciplinarity, epistemological relativism.